

De Goldbaum-dynastie

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Natasha Solomons

De Goldbaum-dynastie

Vertaald uit het Engels
door Marion Drolsbach en
Yolande Ligterink

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5118 1

© 2018 Natasha Solomons

© 2020 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Marion Drolsbach en Yolande Ligterink

Oorspronkelijke titel *House of Gold*

Oorspronkelijke uitgever Hutchinson

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagillustratie © Lee Avion / Arcangel Images

Foto auteur © David Solomons

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor mijn gezin – David, Luke en Lara

De keizer was een oude man. Hij was de oudste keizer van de wereld. Rondom hem liep de dood in een kring, in een kring en maai-de en maaide. De hele akker was reeds leeg, alleen de keizer stond er nog en wachtte, als een vergeten zilveren halm.

Joseph Roth, *Radetzky*

1911

De status van een man kon worden afgelezen aan het aantal perkplanten dat hij had: 10.000 voor een landjonker, 20.000 voor een baronet, 30.000 voor een graaf en 50.000 voor een hertog, maar 60.000 voor een Goldbaum.

Vaak geciteerde uitspraak

Wenen

april

Het Goldbaum-paleis was gemaakt van steen, niet van goud. Kinderen die met keurig dichtgeknoopte jas aan de hand van hun kinderjuffrouw of Mutti door de Heugasse liepen, waren steevast teleurgesteld. Er was hun een paleis beloofd dat aan de prins der Joden toebehoorde, gesponnen uit ivoor en goud en waarschijnlijk bezet met juwelen, en hier stond slechts een reusachtig huis dat was opgetrokken uit gewone witte steen. Het was wel de allerbeste kalksteen van heel Oostenrijk, vanuit de Alpen naar Wenen gebracht over een spoorlijn die dankzij een lening van de Bank Goldbaum was aangelegd en vervoerd met een locomotief en wagons van de Spoorwegmaatschappij Goldbaum, prachtig beschilderd in de familiekleuren blauw en goud en versierd met het familiewapen: vijf goudvinken die op een esdoorntak neerstrijken. (Grappenmakers spraken graag over het wapenschild als ‘de vogels in de geldboom.’) Binnen was de grote zaal van de lambrisering tot de top van het koepeldak verguld, zodat het weerspiegelde licht zelfs op donkere dagen zonneschijn leek. Men zei dat de Goldbaums zo machtig en rijk waren dat ze op bewolkte dagen alleen voor henzelf de zon huurden.

’s Avonds brandde achter alle ramen elektrisch licht en dan schitterde het huis als een oceaanlijner die door de Weense straten dreef. Soms lieten ze tijdens de luisterrijkste feesten honderden goudvinken in de zaal los, die dan boven de gasten floten en fladderden. (De vogels wer-

den in de gaten gehouden door een twintigtal extra dienstmeisjes die de hele avond alleen maar bezig waren om de spatjes vogelpoep weg te poetsen zodra die op de marmeren vloer verschenen. Blijkbaar kende zelfs de macht van de Goldbaums grenzen.) Niettemin gebeurde er in de hoofdstad en daarbuiten weinig zonder hun toestemming, en nog veel minder zonder hun medeweten. De keizer zelf verafschuwde en verdroeg de Goldbaums als slecht weer. Er was niets aan te doen. Hij stond bij hen in het krijt.

Het paleis aan de Heugasse was slechts het symbool van hun invloed. De ware bron van hun rijkdom was een klein, onopvallend gebouw aan de Ringstraße. Achter de zwarte deur lag het Huis van Goud: het Oostenrijkse filiaal van de familiebank. De Goldbaum-mannen waren bankiers, terwijl de Goldbaum-vrouwen met Goldbaum-mannen trouwden en Goldbaum-kinderen voortbrachten. Toch beschouwde de familie zich niet uitsluitend als een bankiersdynastie, maar ook als een dynastie van verzamelaars.

De Goldbaums verzamelden graag mooie dingen: prachtig Lodewijk XIV-meubilair, schilderijen van Rembrandt, Da Vinci en Vermeer en daarnaast grote herenhuizen, landhuizen en kastelen om ze in onder te brengen. Ze verzamelden sieraden, Fabergé-eieren, auto's, renpaarden – en schuldbekentenissen van minister-presidenten. Greta Goldbaum volgde de familietraditie. Zij verzamelde problemen. Dat was de eigenschap die Otto Goldbaum het meest in zijn zusje waardeerde. Voor haar komst had zijn moeder de kinderkamer bezocht, was in gezegende toestand neergezegen op een stoel die speciaal voor dat doel was gereserveerd en had met hulp van zijn lievelingskinderjuffrouw uitgelegd dat hij over enkele weken gezelschap zou krijgen van een broertje of zusje. Ze dronken warme chocolademelk uit een porseleinen miniatuurtheeservies versierd met het familiewapen in vierentwintig karaats goud en aten kleine stukjes met blauw en roze glazuur gedecoreerde sachertorte, die speciaal bij het grand hotel was besteld. Otto luisterde zwijgend toe, terwijl hij het rijzen en dalen van de enorme buik van de barones argwanend bekeek. Maar toen Greta vier weken later met haar eigen

gevolg van gestijfde kindermisjes in de kinderkamer verscheen, was hij helemaal niet van streek. Voor het eerst in zijn drie levensjaren had Otto een bondgenoot. Greta leek beslist meer bij hem te horen dan bij de ouders, die beneden woonden. De barones werd beschouwd als een bijzonder toegewijde moeder, omdat ze de nieuwe baby bijna elke dag bezocht, terwijl Otto nog steeds minstens tweemaal per week werd opgehaald voor het middageten met de baron en de barones. Hij luisterde naar het huilen en het gekir van zijn zusje aan de andere kant van de muur en wanneer de kindermisjes sliepen, sloop hij naar binnen en ging in haar slaapkamer op de grond liggen. Dat deed hij zo vaak dat de kindermisjes het opgaven hem te berispen of hem naar zijn eigen bed terug te brengen en naast haar wieg een ledikantje voor Otto neerzetten.

Greta was geen lieveling van de kindermisjes. Het lukte hun nooit om haar mooi te maken voor de bezoeken van haar moeder. Haar haar bleef niet platliggen, zoals dat van Otto, maar lag in warrige krullen om haar hoofd. De kale plek op haar achterhoofd, als een geschoren priesterkruin, groeide pas weer dicht toen ze bijna twee was. Ze was meestal verkouden. Naarmate ze ouder werd, zeiden de kindermisjes steeds vaker tegen haar: 'Als je geen Goldbaum was, zou je een flink pak rammel krijgen.' Greta zei tegen Otto dat ze in dat geval verschrikkelijk blij was dat ze een Goldbaum was, maar ze had medelijden met alle kinderen die dat niet waren, want blijkbaar werden zij heel vaak geslagen voor kleine vergrijpen (boven de open haard in de kinderkamer zeep smelten om boetseerklei te maken; ongewenst eten achter in de speelgoedkast verstoppen totdat het weken later beschimmeld werd ontdekt; het zadel van het hobbelpaard afnemen en op papa's lievelingsbloedhond zetten om op de hond rond de tulpenbedden te rijden). Greta werd vaak zonder avondeten, met alleen brood en melk, naar bed gestuurd. Dat deed er allemaal niet toe. Ze had immers Otto.

Zijn karakter was tegenovergesteld aan dat van zijn zuster. Waar Greta impulsief was, was Otto voorzichtig. Zij praatte en hij luisterde. Zijn haar was volmaakt glad, zijn scheiding kaarsrecht. Waar Greta voortdurend in beweging was, bezat Otto een rust die zijn leeftijdgenoten vaak

van hun stuk bracht, hoewel hij zelf niet vond dat hij stil was, omdat zijn gedachten zo luid waren en zijn geest altijd rusteloos en druk was. Otto had tijd nodig om een besluit te nemen, maar zodra hij dat eenmaal had gedaan, handelde hij doortastend. Hij was slank en van gemiddelde lengte, maar hij was een bekwaam schermer en bokser die plezier had in zijn sport en het inspelen op zijn tegenstander. Hij vond dat beide disciplines een volmaakte combinatie van wreedheid en elegantie vormden.

Naarmate Greta opgroeide, werden ook de problemen groter. Ze leende Otto's kleren en verdween naar een picknick aan de rivier, waar ze werd aangetroffen terwijl ze met twee luitenants een cigarillo deelde. Ze haalde Otto over om haar mee te nemen naar de universiteit, zodat ze kon luisteren naar een astronomiecollege dat hij bijwoonde. Otto vond dat ze eruitzag als een paradijsvogel tussen de lijsters in haar helderblauwe mantel en hoed tussen honderd mannen in bruine en grijze pakken. Hij vroeg of ze het hoorcollege leuk had gevonden. 'Reusachtig. Begreep er geen woord van.' Een week lang ging ze elke dag mee, want ze zei dat het haar hielp om uitstekend te slapen. Ze wist stiekem trompetlessen te regelen en speelde al behoorlijk goed voordat de barones haar betrapte en er een eind aan maakte. De piano, de harp of desnoods de viool werden als eerbaar beschouwd. Blaasinstrumenten waren veel te louche; al dat werk met de *embouchure*. Van het woord alleen al kreeg de barones een kleur. Toen Otto spontaan interesse in de trompet ontwikkelde, werd er een nieuwe leraar ingehuurd. Heimelijk deelde Otto zijn lessen met zijn zuster en deed alsof hij aan het oefenen was. Greta verloor echter al gauw haar interesse. Improvisatieoefeningen op de trompet waren alleen leuk als ze verboden waren. Otto accepteerde dat het een van zijn taken in het leven was om zijn zuster uit de narigheid te helpen. Twintig jaar lang was dat een bron van trots en vreugde voor hem geweest, en slechts af en toe van ergernis.

Als iemand aan Greta had gevraagd of ze met Albert Goldbaum wilde trouwen, zou ze hebben gezegd: nee, absoluut niet. Maar niemand vroeg het haar. Zelfs haar moeder niet. Ze vroegen haar wel alle mogelijke an-

dere dingen. Welke bloemen ze graag in haar boeket zou willen hebben. Rozen of lelies? Wilde ze tien bruidsmisjes of twaalf? Greta antwoordde dat het aantal bruidsmisjes haar volkomen koud liet. Haar enige eis was een aantal lakeien met witte paraplu's. Haar moeder zweeg een ogenblik. 'Stel dat het niet regent?' 'Natuurlijk regent het,' antwoordde Greta. 'Ik ga immers naar Engeland.'

Greta wist dat barones Emmeline gekweld werd door het idee dat ze niet naar behoren gekleed zou zijn. Er zouden drie mantels worden gemaakt die bij Greta's bruidsjurk pasten: een van poolvossenbont, een van de fijnste lamswol en een van zijde en kant. De barones was van mening dat een dame altijd genoeg keuze moest hebben en voorbereid moest zijn op het onverwachte, in elk geval ten aanzien van haar garderobe. Ze reisde steevast met minstens drie paar extra schoenen in de kofferbak van haar automobiel: een paar stevige leren laarzen voor als het weer zou omslaan, een paar elegante schoenen om daarna aan te trekken en een paar satijnen muiltjes voor het geval dat. Greta kon nooit achterhalen voor welk geval die bedoeld waren.

Verder onthield ze zich van een mening over de bruiloftsvorbereidingen. Ze stemde met zo'n nadrukkelijke onverschilligheid met elk voorstel in dat de barones ophield naar haar mening te vragen. Dat vond Greta uitstekend. Ze bezocht haar vriendinnen en dronk koffie, en als een van hen zo tactloos was om haar aanstaande huwelijk aan te kaarten, veranderde ze van onderwerp. De bruiloft was iets onaangenaams dat moest worden doorstaan, en een tijdlang was het nog zo ver weg dat ze zichzelf kon wijsmaken dat het helemaal niet zou plaatsvinden. Het achtervolgde haar echter in haar dromen. Haar angst was onbestemd en onheilspellend, iets naamloos om tegen op te zien. Alleen had het wel degelijk een naam: Albert.

'Hij wil waarschijnlijk ook niet met jou trouwen,' verklaarde Johanna Schwartzschild toen ze op een ochtend enkele weken voor de bruiloft in de oranjerie zaten, waar ze koffiedronken en zoetigheden aten. 'Misschien is hij wel verliefd op een ander. Hoe dan ook, wie weet voelt hij er niets voor.'

Greta zette verrast haar kop koffie neer en staarde Johanna aan, die een kleur kreeg en zich wellicht afvroeg of ze een beetje te ver was gegaan en dat ze dáárom niet als een van de twaalf bruidsmeisjes was gekozen. Greta was niet beledigd, maar de gedachte intrigeerde haar. Tot dan toe had ze alleen haar eigen gevoelens over deze kwestie overwogen, en ze had aangenomen dat alle tegenzin en verontwaardiging uitsluitend haar betroffen. Natuurlijk was het niet leuk om te bedenken dat het vooruitzicht om met jou te trouwen een ander met ontzetting en afschuw vervulde, maar, redeneerde ze, het was niet persoonlijk bedoeld. Het was niet zo dat Albert een hekel aan háár had; dat kon niet. Tenslotte kende hij haar niet eens. Maar die arme Albert voelde er waarschijnlijk weinig voor om met een onbekende te trouwen alleen omdat ze zijn achternaam had. Vanaf dat moment werd hij in haar gedachten ‘arme Albert’, en ze begon bijna genegenheid voor hem op te vatten. Ze drukte op de bel. Een dienstmeisje verscheen.

‘Nog wat koffie, fräulein?’

‘Nee, dank je, Helga. Zeg maar tegen mijn moeder dat ik me heb bedacht. Ik wil geen rozen of lelies. Ik wil graag gardenia’s voor mijn boeket.’

Voor het eerst sinds haar moeder haar naar haar kleedkamer had ontboden om haar te vertellen dat ze met Albert zou gaan trouwen en naar Engeland zou vertrekken begon Greta weer Engelse romans te lezen. Ze kreeg nog steeds elke ochtend drie uur Engelse conversatieles van de bescheiden meneer Neville-Jones met zijn zweethanden, maar in een stil en zinloos gebaar van ongenoege had ze de Engelse literatuur opzijgeschoven voor de Franse en Italiaanse. Nu ze milder was gestemd tegenover die arme Albert stelde ze een degelijke leeslijst voor zichzelf op. Van Dickens genoot ze enorm. De bedrijvigheid en de stank van Londen vond ze betoverend vergeleken bij de museumachtige stilte en de dorre vormelijkheid van Wenen. Jane Austen, daarentegen, sprak haar helemaal niet aan. In haar romans kwamen veel te veel jongedames voor die veel te graag wilden trouwen. Meneer Darcy klonk saai en meneer

Bingley was nog erger. Ze hoopte dat de arme Albert op geen van beiden leek.

Toen ontdekte ze *Jane Eyre*. O, de verrukking van gouvernante en helemaal op jezelf aangewezen te zijn. Het gevaar en het wonder van alleen op de wereld te zijn. *Jane Eyre* mocht dan een gouvernante zijn die ervan droomde een bruid te worden, *Greta Goldbaum* was de bruid die ervan droomde gouvernante te worden.

Toen *Greta* arm in arm met *Otto* door het park wandelde, zag ze dat onder de essen de krokussen opkwamen, regimenten van paars en stralend geel in vorstelijke tinten, als duizenden miniatuursoldaten. Er waren nog slechts een paar plekjes sneeuw over, die op natte hopen met de kleur van doorweekte kranten waren geschept.

Haar blik viel op een wapperend briefje dat op een boom was geprikt en ze bleef staan om het te lezen. *Greta* hield van zulke briefjes. De bomen in het park hingen er vol mee, als een soort witte vogeltjes. Het waren berichten uit een andere wereld – de gewone wereld, waarin mensen het moeilijk hadden, schnaps rechtstreeks uit de fles dronken, schnitzel en worstjes bij het avondeten aten en een normaal aantal broeken bezaten. (*Greta* schatte dat aantal op ergens tussen de drie en vijftig paar.) De berichten op de bomen gingen over weggelopen honden, kamers te huur of dames van lichte zeden die hun diensten aanboden. De wanhopigste waren het fascinerendst: een violist die lessen aanbood in ruil voor een fatsoenlijke maaltijd of een emmer kolen.

Voor *Greta* bezaten het gewone en het alledaagse een betoverende schittering. Het aura van haar naam achtervolgde haar overal als een glanzende schaduw; ze kon nooit aan de glans ontkomen. Mensen die over het algemeen niet aardig waren, waren altijd aardig tegen haar, althans dat kreeg ze vaak te horen van haar vriendinnen. Ze vermoedde dat haar wereldbeeld verwormen was, alsof alles wat ze at royaal met suiker was bestrooid. Ze hunkerde ernaar om het leven ongezoet te smaken.

Otto had het beter, dacht ze een beetje verontwaardigd. Zijn misstappen werden niet alleen geduld, maar zelfs aangemoedigd. Hij mocht zes

hele maanden doorbrengen in de keizerlijke sterrenwacht aan de grens met Rusland, waar de winden die door de grote wouden joegen door de adem van de vijand verkild werden. Hij had niet alleen sterren en kometenstaarten gezien, maar ook Kozakken die door de steppen reden die de twee grote rijken van elkaar scheidde, de halsdoeken die hun gezicht bedekten rood en blauw in de maneschijn. Dat nam ze tenminste aan; Otto was in zijn brieven naar huis teleurstellend vaag over de details geweest. Er stond veel te veel in over de wiskundige kant van de observationele sterrenkunde en veel te weinig over bandieten en Kozakken of over de legendarische Oostjoden, die goed boerden in de moeraslanden aan de grens en wier lange, rode baarden opvlamden als de brandende struik van Mozes.

Alles was plotseling van betekenis doordrenkt: de zilveren koffiekant en de met kleine vogeltjes bestempelde boterklontjes waren niet langer slechts voorwerpen, maar geheime codes. Eerder op de dag was Greta erbij gebleven toen het dienstmeisje het haar van de barones fatsoeneerde – iets wat ze sinds ze klein was niet meer had gedaan. Ze keek toe terwijl het dienstmeisje het lange, zilverige haar borstelde tot het glad was als de staart van een wezel. Daarna werd het rond en rond gewonden en vastgezet in een strakke krans. De ivoren borstel lag op de toilettafel en Greta keek ernaar in het besef dat de dagen van vertrouwelijkheid bijna voorbij waren. Toen ze de barones achterliet met haar koffie, voelde ze een scheut van onverwachte tederheid.

‘Weggaan uit Wenen voelt een beetje als doodgaan,’ zei Greta tegen Otto toen ze enkele minuten later bij hem aan de ontbijttafel aanschoof. Hij keek haar over zijn krant heen aan en toen hij merkte dat ze bloedserieus was, schoot hij in de lach.

‘Wat weet jij nou van doodgaan?’ Hij legde zijn krant weg.

‘Net zoveel of zo weinig als iedereen,’ antwoordde ze stijfjes, terwijl ze boter op haar geroosterde boterham smeerde.

In de ontbijtkamer lagen kranten in vier talen op het buffet. Alleen de Duitse en Franse waren van vandaag. De Italiaanse en Engelse edities

werden vanuit Milaan en Parijs verstuurd, maar omdat dat altijd een dag duurde, droegen die kranten de datum van gisteren, alsof die volken zich voortdurend moesten haasten om het heden bij te houden. Greta nam aan dat dit in Engeland andersom zou zijn en dat ze het nieuws van thuis voortaan steeds een dag later zou lezen.

Op de tafel stond een schaal met sinaasappels, glanzend als middagzonnen. Ze waren die ochtend vroeg in de oranjerie geplukt. Het fruit werd vertroeteld als een hertogin-weduwe, in broeikassen die werden verwarmd en bevochtigd door plichtsgetrouwe tuinmannen. Greta verdween graag met een roman in de kassen, waar ze zelf sinaasappels plukte en met haar vingers pelde, ze slordig slurpend opat en het sap aan haar blouse afveegde. Op een keer was ze daarbij betrapt, waarna de overtreding bij de barones werd gemeld. Voor straf moest ze enkele uren in de zitkamer doorbrengen totdat ze had geleerd om een sinaasappel met mes en vork te schillen, zonder ook maar een druppel sap op haar witte katoenen handschoenen te knoeien. Terwijl ze dat oefende, moest ze van de barones bovendien met een sinaasappel tussen haar schouderbladen zitten. Ze moest leren zich meer als een echte dame te gedragen, met een gepaste houding en decorum, verlangde de barones. Blijkbaar begon dat met sinaasappels, de civiliserendste onder de vruchten.

‘Zal ik er een voor je pellen?’ vroeg ze aan Otto.

‘Ja, graag.’

Glimlachend leunde hij achterover, terwijl ze de sinaasappel vakkundig schildte met een klein zilveren mesje en bijpassend vorkje.

‘Maar wie moet dat volgende week voor je doen?’

‘Tja, wie?’

Hij at zwijgend, terwijl zij toekeek en ze zich allebei bewust waren van die vreselijke lijst van laatste keren: het laatste ontbijt, de laatste dag thuis, de laatste sinaasappel. Otto beseftte dat Greta gelijk had en dat haar vertrek zo niet de dood betekende, dan toch zeker het einde van iets inluidde.

Onder het Goldbaum-paleis zocht Karl in het donker naar botten. Hij stak zijn net in het zwarte water, haalde het omhoog en porde in het bezinksel, op zoek naar de scherpe punt van een vogelbot of de ronde kop van het scheenbeen van een groter dier. Hij zette zijn lamp op de grond, stak hem opnieuw aan en stopte zijn lucifers terug in zijn rugzak, terwijl hij zijn best deed om de olieachtige dampen niet in te ademen. Enkele andere *Kanaltrotters* hadden Karl de bijnaam ‘Kanalratte’ gegeven, omdat hij zich in de tunnels en buizen net zozeer op zijn gemak voelde als de dikke zwarte ratten die met scharrelende pootjes om hen heen renden in het donker, hun rivalen bij de jacht op botten.

Karl hurkte blootsvoets aan de rand van een ondergrondse buis en zeefde snel, telkens opnieuw. Er ging een uur voorbij, of misschien vier of vijf. Hij had geen klok en hier beneden was het altijd middernacht. Als de neerbuigende, maar welmenende secretaresses van de kindertehuizen die hij regelmatig bezocht vroegen waar hij woonde, zei hij altijd: ‘Het Goldbaum-paleis. Vlak eronder.’

Het was een goede plek. Keukenhulpen uit de Goldbaum-keukens deelden elke avond klikjes uit aan de ingangen van de rioolbuizen, en als je snel was, viel er meestal wel wat te halen. Over het algemeen zeefde Karl het liefst in het donker. In de loop der jaren had hij allerlei schatten gevonden, waarvan hij de kostbaarste in zijn rugzak bewaarde. Hij had een blauwe glazen knoop, rond en glad als een schoongewassen kiezel, en een kromme metalen lepel waarin vijf kleine vogeltjes waren gegraveerd. Af en toe vond hij een muntstuk. Dat waren zilveren dagen, wanneer hij onmiddellijk ophield met vissen, zijn spullen netjes opborg en zijn eigen avondeten van hutspot, brood en bier kocht; en één keer, toen hij maar liefst tien kronen had gevonden, een dikke rol appelstrudel bestrooid met amandelen. Hij wist niet wat amandelen waren totdat hij eraan had gelikt, en eerst dacht hij dat het kleine flinters bot waren.

Modder. Modder. Een twijg. Een dode mus, met botjes die te licht waren om de moeite te lonen. Hij harkte en zeefde. Ribben van een varkensgebraad. Sommigen zeefden liever onder de restaurants, waar veel meer te halen viel, maar waar de concurrentie moordend was. Zelfs hier be-